

Agnieszka Piotrowska-Kirschling¹, Magdalena Kukowska-Kaszuba²

Istota własności intelektualnej w projektach na linii nauka-biznes

Streszczenie

Jednym z podstawowych zadań jednostki naukowej, m.in. uczelni, jest prowadzenie działalności naukowej, świadczenie usług badawczych oraz transfer wiedzy i technologii do gospodarki. Działalność naukowa uczelni jest ściśle powiązana z działalnością badawczą i rozwojową (B+R) przedsiębiorstw. Istotnym aspektem współpracy na linii nauka-biznes, w ramach realizacji projektów B+R, jest niewątpliwie prawidłowe zarządzania własnością intelektualną. W opracowaniu dokonano charakterystyki istoty własności intelektualnej w projektach B+R finansowanych z Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój. Podkreślono kluczową rolę rzecznika patentowego w tych działaniach.

Wprowadzenie

Ostatnie lata sprawiły, że hasła takie jak innowacja, współpraca, ekosystem nabrały nowego, strategicznego dla gospodarki znaczenia. Ciągły postęp w dziedzinie technologii i wzrost konkurencyjności powodują, iż na siłę zyskują relacje na linii nauka-biznes. Wskazując na „naukę” mamy na myśli jednostkę naukową -

1 Agnieszka Piotrowska-Kirschling - aplikant rzecznikowski, samodzielny referent ds. transferu technologii w Zespole ds. Własności Intelektualnej i Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Morskiego w Gdyni. Specjalizuje się w budowaniu sieci kontaktów nauka-otoczenie społeczno-gospodarcze, koordynowaniu działań związanych z inicjowaniem współpracy z podmiotami zewnętrznymi, poszukiwaniu instrumentów zewnętrznego finansowania, wsparciu realizacji prac B+R, ochronie prawnej wyników działalności naukowej oraz promocji oferty technologicznej

2 Magdalena Kukowska-Kaszuba – rzecznik patentowy, główny specjalista ds. transferu i współpracy z biznesem w Zespole ds. Własności Intelektualnej i Komercjalizacji Badań Uniwersytetu Morskiego w Gdyni. Posiada wieloletnie doświadczenie zawodowe w obszarze Life Science. Kierownik wielu projektów krajowych i zagranicznych w obszarze współpracy ze spółkami typu start-up i dojrzałymi przedsiębiorstwami. Specjalizuje się w budowaniu relacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym oraz organizacji usług doradczych, ekspertyz, badań i analiz na zlecenie podmiotów zewnętrznych, wsparciu oraz w doradztwie w zakresie przedmiotów praw własności przemysłowej i komercjalizacji rozwiązań wyników działalności badawczo-rozwojowej.

uczelnię³ (zgodnie z treścią art. 2 ust. 9 pkt a) ustawy o zasadach finansowania nauki), w której to bardzo często rodzą się innowacje. Z kolei wskazując na „biznes”, mamy na myśli przedsiębiorcę⁴ (zgodnie z treścią art. 4 ustawy prawo przedsiębiorców), firmę gotową wdrożyć innowacyjne rozwiązanie. Jednakże, wielokrotnie to właśnie identyfikacja wyzwań przed jakimi stoją dziś przedsiębiorcy, jak również właściwa ocena rynku i potrzeb, przyczynia się do kreowania innowacji w obrębie produktów, usług, procesów, metod marketingowych czy organizacyjnych. Wnikliwa diagnoza wzajemnych oczekiwań pozwala na zintensyfikowanie liczby projektów i działań podejmowanych dziś przez firmy. Odzwierciedleniem kreowania wspólnych innowacji są przedmioty ochrony własności przemysłowej, przede wszystkim patenty na wynalazki, prawa ochronne na wzory użytkowe czy znaki towarowe, które stanowią strategię rozwoju wielu przedsiębiorstw. Istotną rolę w tym ekosystemie innowacji odgrywa rzecznik patentowy, którego praca pozwala niejednokrotnie na urzeczywistnienie rozwiązań powstających w ramach prowadzonej przez „naukę” i „biznes” działalności badawczo-rozwojowej. Rzecznik patentowy, jako profesjonalny pełnomocnik, kluczowy doradca stanowi wsparcie nie tylko dla twórców pochodzących z uczelni, ale również dla przedsiębiorców, czy młodych spółek typu start-up. Nie bez znaczenia jest tu również zdolność uczelni do komercjalizacji nowych rozwiązań, a przedsiębiorców do ich wdrażania poprzez wzrostu kapitału kontraktowego, zawieranie umów dot. praw własności intelektualnej (współwłasności praw, licencji na korzystanie czy sprzedaży) oraz efektywnego wprowadzania w życie tych praw. Dziś współpraca na linii nauka-biznes pozwala czerpać korzyści z bogactwa i dostępu do wiedzy technicznej, dając życie innowacyjnym rozwiązaniom, a często wysokie koszty związane z uzyskaniem, nabywaniem i utrzymaniem praw własności przemysłowej przenosząc na poczet realizowanych wspólnie projektów. Niewątpliwie całokształt działań wpływa korzystnie na dynamiczny rozwój przedsiębiorstw, zapewnia im wejście na rynki zagraniczne, co ma istotne przełożenie na gospodarkę, a zwrótnie na społeczeństwo, będące odbiorcą końcowym realizowanych na linii nauka-biznes działań.

Rola podmiotów i rodzaj badań w projektach na linii nauka-biznes

Podstawowe zadania uczelni są regulowane prawnie zgodnie z treścią art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce⁵. Wspominany akt prawa wśród podstawowych zadań uczelni wyróżnia w art. 11 ust. 1 pkt 3 prowadzenie działalności naukowej, świadczenie usług badawczych oraz transfer wiedzy i technologii do gospodarki. Ponadto, komercjalizację wyników działalności naukowej oraz know-how reguluje prawnie rozdział 6 powyżej przywołanej ustawy.

3 Dz.U. z 2018 r. poz. 87.

4 Dz.U. z 2021r. poz. 162.

5 Dz.U. z 2022 r. poz. 574.

Zgodnie z treścią art. 4 ust. 1 działalność naukowa obejmuje badania naukowe, prace rozwojowe oraz twórczość artystyczną, natomiast zgodnie z treścią art. 4 ust. 2 badania naukowe są działalnością obejmującą:

- badania podstawowe – prace empiryczne lub teoretyczne mające przede wszystkim na celu zdobywanie nowej wiedzy o podstawach zjawisk i obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne,
- badania aplikacyjne – prace mające na celu zdobycie nowej wiedzy oraz umiejętności, nastawione na opracowywanie nowych produktów, procesów lub usług lub wprowadzenie do nich znaczących ulepszeń.

Art. 4 ust. 3 wspomianej ustawy określa prace rozwojowe jako działalność obejmującą nabywanie, łączenie, kształtowanie i wykorzystywanie dostępnej aktualnie wiedzy i umiejętności, w tym zakresie narzędzi informatycznych lub oprogramowania, do planowania produkcji oraz projektowania i tworzenia zmienionych, ulepszonych lub nowych produktów, procesów lub usług, z wyłączeniem działalności obejmującej rutynowe i okresowe zmiany wprowadzane do nich, nawet jeżeli takie zmiany mają charakter ulepszeń.

Zarówno działania określone w ww. ustawie jako badania aplikacyjne, jak i prace rozwojowe wpisują się w kreowanie innowacyjności, a zatem ich efektem są przedmioty praw własności przemysłowej. Dokonanie zgłoszenia wynalazku daje możliwość ubiegania się o wsparcie finansowe na pokrycie kosztów m.in. zgłoszenia wynalazku za granicą, analiz ekonomicznych i strategii komercjalizacji wynalazku. Z kolei uzyskanie patentu na wynalazek pozwala ubiegać się o dofinansowanie inwestycji związanych z pierwszym wdrożeniem do produkcji.

Działalność naukowa uczelni jest ściśle powiązana z działalnością badawczą i rozwojową (B+R) przedsiębiorstw. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych⁶ w art. 4a ust. 26 definiuje działalność B+R jako działalność twórczą obejmującą badania naukowe lub prace rozwojowe, podejmowaną w sposób systematyczny w celu zwiększenia zasobów wiedzy oraz wykorzystania zasobów wiedzy do tworzenia nowych zastosowań.

Regulacje prawne wskazują na korelację pomiędzy działalnością naukową uczelni a działalnością B+R przedsiębiorstw. W celu efektywnego prowadzenia działalności naukowej, świadczenia usług badawczych oraz transferu wiedzy i technologii do gospodarki przez uczelnię niezbędna jest nie tylko współpraca, ale synergia nauki z biznesem. Dodatkowo działalność B+R przedsiębiorstw we współpracy z uczelniami pozwala na poszukiwania nowych rozwiązań usprawniających ich działalność, podnoszących ich konkurencyjność i znaczenie rynkowe.

Jedną z głównych form współpracy nauka-biznes w realizacji wspólnych projektów B+R jest utworzenie konsorcjum. Konsorcjum to dobrowolne zrzeszenie minimum dwóch organizacji – jednostek badawczych lub przedsiębiorstw do

⁶ Dz.U. z 2021 r. poz. 1800 tj.

realizacji wspólnego przedsięwzięcia⁷ zmierzającego do osiągnięcia zdefiniowanego celu. Umowa konsorcjum powinna określać strony konsorcjum, m.in., lidera konsorcjum i partnera konsorcjum, jak również relacje pomiędzy nimi.

Inną formą współpracy nauka-biznes w realizacji wspólnych projektów B+R jest pełnienie roli podwykonawcy przez jeden z podmiotów. W projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej (UE), w ramach osi priorytetowych I – Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa, II – Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności badania-rozwoj-innowacje (B+R+I) i IV – Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR), może występować w roli podwykonawcy jednostka naukowa lub przedsiębiorstwo prywatne⁸

W artykule zostanie bliżej omówiony aspekt własności intelektualnej i roli rzeczownika patentowego w projektach nauka-biznes współfinansowanych ze środków UE. Poznanie Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój oraz przegląd konkursów w ramach niego prowadzonych pozwoli na podkreślenie ważności własności intelektualnej w działalności naukowej i działalności B+R.

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój

Jednym z największych w UE programów finansujących badania, rozwój i innowacje ze środków funduszy strukturalnych jest Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020⁹.

Na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) numer 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.¹⁰ został opracowany POIR, po czym Komisja Europejska (KE) zaakceptowała program kolejnymi decyzjami¹¹.

Głównym celem POIR jest wzrost innowacyjności polskiej gospodarki. Działania w ramach programu są koncentrowane na wzmocnieniu powiązań między biznesem a nauką, a tym samym na intensyfikacji ochrony własności przemysłowej i zwiększeniu liczby komercjalizacji wyników prac B+R poprzez ich praktyczne wykorzystanie w gospodarce.

7 Chrzęszcz A., 2013, *Konsorcjum oraz inne wybrane formy współpracy przedsiębiorstw*, Studia Ekonomiczne i Regionalne, tom VI, nr 4, str. 43-52.

8 Serwis Programu Inteligentny Rozwój – informacje o Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój, <https://www.poir.gov.pl> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

9 Serwis Programu Inteligentny Rozwój – informacje o Programie Operacyjnym Inteligentny Rozwój, <https://www.poir.gov.pl> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

10 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

11 Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020, 2022, https://www.poir.gov.pl/media/108054/Aktualizacja_SZOOP_POIR_21_04_2022.pdf [dostęp online: 24.09.2022 r.].

POIR realizuje wsparcie, m.in., z pierwszym i trzecim celem tematycznym przedstawionym w art. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.¹² tj.:

- pierwszy cel tematyczny – wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji,
- trzeci cel tematyczny – wzmacnianie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury.

POIR jest realizowany w ramach siedmiu osi priorytetowych¹³:

- I. Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa;
- II. Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I;
- III. Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach;
- IV. Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego;
- V. Pomoc techniczna;
- VI. Zwiększenie potencjału przedsiębiorstw i przygotowanie do cyfrowej transformacji w kontekście pandemii COVID-19;
- VII. Pomoc techniczna dla wsparcia przygotowania i wdrożenia kryzysowych działań naprawczych realizowanych w ramach POIR w kontekście pandemii COVID-19 i przygotowania do ekologicznej i cyfrowej odbudowy gospodarki.

Harmonogramy naborów wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla POIR nie obejmują osi priorytetowej VII – Pomoc techniczna dla wsparcia przygotowania i wdrożenia kryzysowych działań naprawczych realizowanych w ramach POIR w kontekście pandemii COVID-19 i przygotowania do ekologicznej i cyfrowej odbudowy gospodarki. Wynika to z celu szczegółowego osi priorytetowej VII, który z założenia ma zapewnić sprawny system zarządzania i wdrażania środków REACT-EU. Instytucją zarządzającą jest Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR).

Beneficjentem projektu pozakonkursowego POIR w osi priorytetowej IV jest między innymi Ministerstwo Edukacji i Nauki (dawniej Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego)¹⁴. Celem projektu jest wsparcie procesu zarządzania wynikami badań naukowych i prac rozwojowych, w szczególności w zakresie komercjalizacji. W ramach projektu realizowane były programy pn.: „Inkubator Innowacyjności +”, „Inkubator Innowacyjności 2.0” oraz aktualnie trwający „Inkubator Innowacyjności 4.0”. Jednym ze

12 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

13 Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020, 2022, https://www.poir.gov.pl/media/108054/Aktualizacja_SZOOP_POIR_21_04_2022.pdf [dostęp online: 24.09.2022 r.].

14 Programy i przedsięwzięcia Ministerstwa Edukacji i Nauki – wsparcie zarządzania badaniami naukowymi i komercjalizacją wyników prac B+R w jednostkach naukowych i przedsiębiorstwach <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wsparcie-zarzadzania-badaniami-naukowymi-i-komercjalizacja-wynikow-prac-br-w-jednostkach-naukowych-i-przedsiębiorstwach> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

wskaźników rezultatu tych programów jest liczba zgłoszeń patentowych dla rozwiązań o potencjale komercjalizacyjnym wychodzących naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorstw. W celu wykonania analizy możliwości uzyskania ochrony patentowej i dokonania zgłoszeń patentowych niezbędna jest współpraca z rzecznikiem patentowym. Wsparcie profesjonalnego pełnomocnika w tym programie polegająca, w szczególności na prowadzeniu badań czystości i zdolności patentowej, opracowaniu strategii ochrony rozwiązania, dokonaniu zgłoszenia, niekiedy przeprowadzeniu walidacji patentu, jak również utrzymaniu ochrony. W zakres tego działania wchodzi bardzo szeroki wachlarz usług oferowanych przez rzecznika patentowego mający istotny wpływ na rozwój opracowywanych przez uczelnie rozwiązań dedykowanych dla przedsiębiorców.

Własność intelektualna w działalności B+R w ramach współpracy na linii nauka-biznes

Istotnym aspektem współpracy na linii nauka-biznes w ramach realizacji projektów B+R jest niewątpliwie prawidłowe zarządzanie własnością intelektualną. Projekty B+R współfinansowane ze środków UE regulują kryteria ubiegania się lub rozliczenia prac, które powiązane są z prawem własności przemysłowej¹⁵. Wsparcie w zdecydowanej większości konkursów ukierunkowane jest na procesy związane z uzyskaniem patentu na wynalazek, praw ochronnych na wzory użytkowe oraz z możliwością wsparcia przygotowania procesu komercjalizacji przedmiotów objętych zgłoszeniem, w przypadku uczelni, oraz prac wdrożeniowych, w przypadku przedsiębiorcy. Relacje pomiędzy stronami w zakresie zarządzania własnością intelektualną określa wspomniana wcześniej umowa konsorcjum lub podwykonawstwa, w której to strony dokonują podziału praw własności intelektualnej wnoszonej, czy powstałej w projekcie, zasad nabywania i przenoszenia tych praw, jak również strategii ochrony tych praw.

Istotnym kryterium oceny merytorycznej składanych aplikacji jest fakt, czy 1) wnioskodawca dysponuje prawami własności intelektualnej, które są niezbędne dla prowadzenia prac zaplanowanych w projekcie oraz czy 2) uprawdopodobniono, że brak jest dostępnych i objętych ochroną rozwiązań, technologii czy wyników prac, których istnienie uniemożliwiłoby albo czyniłoby niezasadnym wdrożenie proponowanego rozwiązania. Ocena pkt. 2) wymaga przeprowadzenia przez rzecznika patentowego badania czystości patentowej potencjalnego rozwiązania stanowiącego przedmiot projektu.

Inny, ale równie ważny aspekt stanowią wskaźniki w projekcie. Wśród tych obligatoryjnych wyróżnia się wskaźniki produktu oraz wskaźniki rezultatu¹⁶. Do wskaźników produktu zalicza się:

¹⁵ Dz.U. z 2021 r. poz. 324.

¹⁶ Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – informacje o wskaźnikach projektów w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, <https://www.gov.pl/web/ncbr/projekty-w-ramach-po-ir> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

- Liczbę przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie;
- Liczbę małych i średnich przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie;
- Liczbę przedsiębiorstw otrzymujących dotacje;
- Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje);
- Liczbę przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi;
- Liczbę realizowanych prac B+R;
- Liczbę przedsiębiorstw wspartych w zakresie prowadzenia prac B+R, natomiast wśród wskaźników rezultatu wyróżnia się:
 - Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach O/K/M;
 - Liczbę dokonanych zgłoszeń patentowych;
 - Liczbę wdrożonych wyników prac B+R;
 - Przychód z wdrożonych wyników prac B+R.

Uprawdopodobnienie braku dostępnych i objętych ochroną rozwiązań, technologii czy wyników prac, których istnienie uniemożliwiłoby albo czyniłoby niezasadnym wdrożenie proponowanego w projekcie rozwiązania na etapie oceny merytorycznej wniosku oraz wykazania wskaźnika rezultatu – liczby dokonanych zgłoszeń patentowych wymaga od wnioskodawców ścisłej i potwierdzonej współpracy z rzecznikiem patentowym.

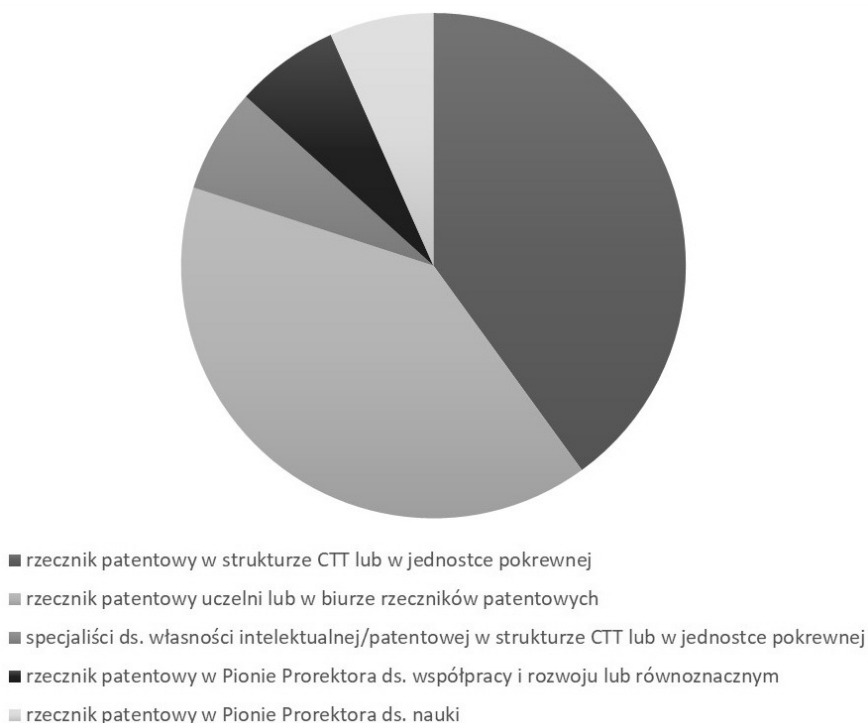
W realizacji jednego z podstawowych zadań uczelni, jakim jest prowadzenie działalności naukowej, świadczenia usług badawczych oraz transferu wiedzy i technologii do gospodarki oraz realizacji działalności B+R w ramach współpracy na linii nauka-biznes istotną rolę pełni rzecznik patentowy. Jego rolę i zadania w zakresie praw własności określa ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych¹⁷. Zgodnie z treścią art. 8 ust. 1 to rzecznik patentowy świadczy pomoc prawną i techniczną. Art. 8 ust. 2 i 3 wspomianej ustawy określa:

- pomoc prawną przede wszystkim jako udzielanie porad i konsultacji prawnych, sporządzanie opinii prawnych, badanie stanu prawnego przedmiotów własności przemysłowej,
- pomoc techniczną polegającą na opracowywaniu opisów technicznych zgłoszeń do ochrony, badaniu zakresu ochrony i prowadzeniu poszukiwań dotyczących stanu techniki.

Dodatkowo, zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 powyższej ustawy, rzecznik patentowy jest obowiązany zachować w tajemnicy wszelkie informacje, które uzyskał w związku z wykonywaniem czynności zawodowych, co jest ważnym elementem również na linii nauka-biznes. Działalność rzeczników patentowych w uczelniach wyższych ma zatem bardzo istotne znaczenie, bez względu na rodzaj stosunku prawnego wiążącego ich z uczelnią. Pełnią oni rolę wsparcia i doradcy dla jednostek, takich jak Centra Transferu Technologii (CTT), Biura projektów, a także zasiadają w radach uczelnianych wspomagając ocenę zdolności patentowej powstających w uczelni rozwiązań, dokonując zgłoszeń przedmiotów własności przemysłowej na

¹⁷ Dz.U. z 2021 r. poz. 944.

rzecz uczelni lub konsorcjów, w których partnerem jest uczelnia oraz nadzorują procesy związane z uzyskaniem i utrzymaniem ochrony. Ponadto czynnie uczestniczą w przygotowywaniu i opiniowaniu umów dot. własności intelektualnej tj. umowy przeniesienia praw do wynalazków, umowy współwłasności praw do wynalazku, umowy licencyjnej lub sprzedaży praw do wyników działalności naukowej i know-how związanego z tymi wynikami, świadczenia usług badawczych, w ramach których tworzone są innowacje na zlecenie podmiotów zewnętrznych.

Rysunek 1. Diagram obrazujący umiejscowienie rzecznika patentowego w strukturze organizacyjnej uczelni (opracowanie własne).

W zależności od formy współpracy rzecznika patentowego z uczelnią na zasadzie umowy o pracę lub świadczenia usług przez kancelarię patentową usytuowanie rzeczników patentowych, czy specjalistów ds. własności intelektualnej, wspierających rzeczników patentowych w uczelniach jest różne (Rysunek 1.). Diagram prezentuje analizę, której poddano 30 uczelni w Polsce, z czego 14 uniwersytetów oraz 16 politechnik. Zdecydowana większość wskazuje na obecność rzeczników patentowych usytuowanych w pionach prorektorów właściwych odpowiedzialnych za komercjalizację, którym podlegają Centra Transferu Technologii lub bezpośrednio właściwym prorektorom, co znajduje swoje odzwierciedlenie w relacji zapisów wynikających bezpośrednio z ustawy o rzecznikach patentowych¹³.

Charakterystyka konkursów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój

Uczelnie i przedsiębiorcy o dofinansowanie projektów działalności B+R w ramach Funduszu Europejskiego Inteligentny Rozwój dla POIR mogli ubiegać się w konkursach ogłaszanych przez różne instytucje. W Tabeli 1. przedstawiono zestawienie instytucji ogłaszających nabór wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla POIR na lata 2015-2022.

Tabela 1. Zestawienie instytucji ogłaszających nabór wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla POIR na lata 2015-2022.

Numer i nazwa działania	Instytucje prowadzące nabór wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla POIR na rok:							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022**
Oś priorytetowa I								
Wsparcie prowadzenia prac B+R przez przedsiębiorstwa								
Działanie 1.1 Projekty B+R przedsiębiorstw [#]	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR
Działanie 1.2 Sektorowe programy B+R	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR
Działanie 1.3 Prace B+R finansowane z udziałem funduszy kapitałowych	IF	NCBR IF	NCBR IF	NCBR IF	NCBR IF	NCBR IF	NCBR IF	NCBR IF
Oś priorytetowa II								
Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I								
Działanie 2.1 Wsparcie inwestycji w infrastrukturę B+R przedsiębiorstw	MG	MR	MR	MR	MLiR	MFIPR	MFIPR	MFIPR
Działanie 2.2 Otwarte innowacje – wspieranie transferu technologii	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP

Działanie 2.3 Proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw	PARP	PARP	PARP	PARP	PARP	PARP	PARP	PARP
Działanie 2.4 Współpraca w ramach krajowego systemu innowacji	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP
Działanie 2.5 Programy akceleratoryjne				PARP	PARP	PARP	PARP	PARP
Oś priorytetowa III Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach								
Działanie 3.1 Finansowanie innowacyjnej działalności MŚP z wykorzystaniem kapitału podwyższonego ryzyka	IF	IF PARP	IF PARP	IF PARP	IF PARP	IF PARP	IF PARP	IF PARP
Działanie 3.2 Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R #	PARP BGK IF	PARP BGK IF	PARP BGK IF	PARP BGK IF	PARP BGK IF	PARP BGK IF	PARP BGK IF	PARP BGK IF
Działanie 3.3 Wsparcie promocji oraz internacjonalizacja innowacyjnych przedsiębiorstw	PP PARP	PARP	PP PARP	PP PARP	PP PARP	PP PARP	PP PARP	PP PARP
Działanie 3.4 Dotacje na kapitał obrotowy						PARP	PARP	PARP
Oś priorytetowa IV Zwiększenie potencjału naukowo-badawczego								
Działanie 4.1 Badania naukowe i prace rozwojowe	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR	NCBR PP	NCBR	NCBR PP	NCBR PP
Działanie 4.2 Rozwój nowoczesnej infrastruktury badawczej sektora nauki	OPI	OPI	OPI	OPI	OPI	OPI	OPI	OPI

Działanie 4.3 Międzynarodowe Agendy Badawcze	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP
Działanie 4.4 Zwiększanie potencjału kadrowego sektora B+R [#]	PP	PP	PP	FNP	FNP	FNP	FNP	FNP
Oś priorytetowa V Pomoc techniczna								
Działanie 5.1 Pomoc Techniczna	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP	PP
Oś priorytetowa VI Zwiększenie potencjału przedsiębiorstw i przygotowanie do cyfrowej transformacji w kontekście pandemii COVID-19								
Działanie 6.1 Fundusz Pożyczkowy Wsparcia Płynności Małych i Średnich Przedsiębiorstw – REACT-EU							IF	IF
Działanie 6.2 Wsparcie Małych i Średnich Przedsiębiorstw w obszarze cyfryzacji – Bony na cyfryzację							PARP	PARP

Oznaczenia:

BGK – Bank Gospodarstwa Krajowego, **FNP** – Fundacja na rzecz Nauki Polskiej, **IF** – Instrument Finansujący, **NCBR** – Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, **MFIPR** – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, **MG** – Ministerstwo Gospodarki, **MLiR** – Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, **MR** – Ministerstwo Rozwoju, **OPI** – Ośrodek Przetwarzania Informacji, **PARP** – Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, **PP** – Projekt Pozakonkursowy.

* Na rok 2021 r. poza kilkoma poddziałaniami niektórych działań nie były planowane nowe konkursy.

** Na rok 2022 r. poza poddziałaniem działania 2.3 osi priorytetowej II nie są planowane nowe konkursy.

[#] wymagana współpraca wnioskodawcy z rzecznikiem na etapie aplikacji i realizacji

Z harmonogramów naboru wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla POIR na lata 2015-2022¹⁸ wynika, że trzema głównymi instytucjami pośredniczącymi POIR są Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) i Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK).

18 Serwis Programu Inteligentny Rozwój – informacje o harmonogramach naborów wniosków, <https://www.poir.gov.pl/strony/skorzystaj/harmonogram-naborow-wnioskow/> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

NCBR prowadzi nabory wniosków do projektów w ramach POIR, programów krajowych, programów strategicznych, POWER i programów na rzecz obronności i bezpieczeństwa¹⁹. Zgodnie z treścią art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju²⁰ wnioskodawcą może być osoba fizyczna, prywatna lub jednostka organizacyjna nie posiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizująca projekty finansowane z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych na podstawie decyzji lub umowy o dofinansowanie projektu definiując ją jako beneficjenta.

PARP podkreśla, że POIR jest krajowym programem finansującym badania, rozwój i innowacje w biznesie. POIR jest skierowany do przedsiębiorców, którzy chcieli rozwijać swój biznes w kierunku innowacyjności oraz czynnie uczestniczyć w budowaniu nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy²¹. Przedsiębiorcy mogą realizować projekty w ramach osi priorytetowych I-V. Wśród działań PARP w ramach POIR wyróżnia się:

- Rynek start-upowy: programy akceleratorcyjne, inno_LAB – Poland Prize i inno_LAB – Electro ScaleUp;
- Usługi dla przedsiębiorstw: bony na innowacje dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw;
- Internacjonalizację: umiędzynarodowienie Krajowych Kłastrów Kluczowych i wsparcia Małych i Średnich Przedsiębiorstw w promocji marek produkowanych Go to Brand;
- Inwestycje w innowacje: badania na rynek.

W usługach dla przedsiębiorstw i inwestycjach w innowacje uczelnie mogą pełnić rolę podwykonawcy usługi.

Serwis Programu Inteligentny Rozwój prowadzi bazę obejmującą przegląd i wyszukiwanie ogłoszonych naborów wniosków. Na dzień 24.09.2022 r. dostępne były 184 ogłoszenia naborów wniosków ze wszystkich kategorii w 18 tematach tj.: aktywizacja społeczna i zwalczanie ubóstwa, badania i rozwój, biznes i przedsiębiorczość, energetyka, gospodarka odpadami i wodno-ściekowa, informatyzacja i e-społeczeństwo, kultura i dziedzictwo, nauka i edukacja, ochrona środowiska, ochrona zdrowia, otoczenie biznesu, przeciwdziałanie i usuwanie skutków klęsk żywiołowych i katastrof, rewitalizacja i zagospodarowanie terenu, rynek pracy i osoby bezrobotne, transport, turystyka, usługi publiczne, zakładanie firmy²². Wśród ogłoszeń o naborach wniosków wszystkie były ze statusem zakończone bez żadnych aktualnych lub zaplanowanych. Warto zaznaczyć, że 84% zrealizowanych naborów dotyczyło tematyki badań i rozwoju.

19 Strona internetowa Narodowego Centrum Badania i Rozwoju – informacje o beneficjentach, <https://www.gov.pl/web/ncbr/beneficjent> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

20 Dz.U. z 2021 r. poz. 1057 t.j.

21 Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2019, *Broszura „Rozwijaj Biznes Inteligentnie”*.

22 Serwis Programu Inteligentny Rozwój – informacje o naborach wniosków, <https://www.poir.gov.pl/strony/skorzystaj/nabory/#!/domyslna=1> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

BGK przez siedem naborów oferował „Kredyt na innowacje technologiczne POIR”²³, tzn. „premię na innowacje”, w ramach której przedsiębiorca mógł ubiegać się o dotację na spłatę części kredytu technologicznego w banku kredytuującym. Był to przykład wspierania działalności innowacyjnej zgodnie z treścią art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej²⁴, gdzie przedmiotem było wdrożenie nowej w skali świata technologii. Nowa technologia z założenia programu miała być wynikiem prac B+R prowadzonych przez przedsiębiorcę (rzadziej) lub wyników prac B+R nabywanych przez przedsiębiorców od uczelni w postaci wartości niematerialnych i prawnych w formie patentów, licencji, know-how oraz nieopatentowanej wiedzy technicznej. W tych działaniach dużą rolę odgrywał rzecznik patentowy współpracujący na linii nauka-biznes czy to z uczelnią czy z przedsiębiorcą. Technologia wytworzona lub nabyta powinna była zapewniać wytwarzanie nowych lub znacząco ulepszonych produktów, procesów i usług w skali przedsiębiorstwa. Istotnym kryterium oceny wniosków w tym programie była innowacyjność, rozumiana jako rozwiązania nie starsze niż 5 lat, stąd też w przypadku nabywanych wynalazków liczyła się data zgłoszenia rozwiązania do ochrony. W ramach programu istotne było stworzenie bazy technologicznej tj. nowej linii technologicznej, gdzie technologia zostanie wykorzystana w praktyce i możliwa będzie produkcja towarów lub świadczenie usług bezpośrednio wynikających z wdrożonej technologii opartej o wartości niematerialne i prawne. Sukces tego programu spowodował, iż taki instrument finansowy zostanie uruchomiony w nowej perspektywie unijnej na lata 2021-2027 w ramach programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki.

W dalszej części artykułu zostaną omówione wymogi w zakresie własności intelektualnej w wybranych konkursach B+R prowadzonych przez NCBR i PARP.

Konkursy Narodowego Centrum Badań i Rozwoju dla Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój

NCBR przeprowadziło 24 nabory do konkursów finansowanych z Funduszy Europejskich Inteligentny Rozwój²⁵. I tak 17 naborów obejmowało środki pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach poddziałania 4.1.3 Innowacyjne metody zarządzania badaniami Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020, w ramach projektów pozakonkursowych²⁶:

23 Bank Gospodarstwa Krajowego – informacje o finansowaniu ze środków UE „Kredyt na innowacje technologiczne”, <https://www.bgk.pl/male-i-srednie-przedsiębiorstwa/inwestycje/finansowanie-ze-srodkow-unijnych/kredyt-na-innowacje-technologiczne/> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

24 Dz.U. z 2021 r. poz. 706.

25 Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – informacje o finansowaniu, <https://www.gov.pl/web/ncbr/platforma-konkursowa/#/ncbr?sort=announcementDate,desc¤tPage=0&limit=10> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

26 Narodowe Centrum Badań i Rozwoju – informacje o nowych formułach B+R, <https://archiwum.ncbr.gov.pl/programy/nowe-formuly-b-r/> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

- pn. „Podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki poprzez realizację przedsięwzięć badawczych w trybie innowacyjnych zamówień publicznych w celu wsparcia realizacji strategii Europejskiego Zielonego Ładu” (nr POIR.04.01.03-00-0001/20-00),
- pn. „Podniesienie poziomu innowacyjności energetyki węglowej poprzez opracowanie zbioru rozwiązań dotyczących modernizacji, przebudowy lub zasad eksploatacji bloków klasy 200 MWe” (nr POIR.04.01.03-00-0001/17),
- pn. „Podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki poprzez wdrożenie nowego modelu finansowania przełomowych projektów badawczych” (nr POIR.04.01.03-00-0001/16).

W Tabeli 2. przedstawiono zestawienie naborów NCBR dla POIR, których konkurs uwzględniał kryterium oceny wniosku w zakresie prawa własności intelektualnej i rezultatu projektu w postaci wskazania liczby dokonanych zgłoszeń patentowych (w kolejności od najnowszych). Stąd też w ramach tego projektu zarówno na etapie aplikacji do konkursu, jak i w trakcie realizacji projektu wymagana była współpraca wnioskodawcy z rzecznikiem patentowym. Wszystkie wymienione nabory były przeprowadzane w ramach konkursu „Szybka Ścieżka” w zakresie osi priorytetowej I – Wsparcie prowadzenia prac B+R dla przedsiębiorstw, działania 1.1 Projekty B+R przedsiębiorstw i poddziałania 1.1.1 Badania przemysłowe i prace rozwojowe realizowane przez przedsiębiorstwa POIR. Na dzień 24.09.2022 r. nabory od 1. do 3. oraz od 5. do 7. mają status rozstrzygnięty. W naborze 4. trwa ocena wniosków. Głównym celem „Szybciej ścieżki” było opracowanie innowacyjnego rozwiązania możliwego do wdrożenia w działalności gospodarczej.

Tabela 2. Zestawienie naborów konkursów NCBR dla POIR, których konkurs uwzględniał kryterium oceny wniosku w zakresie prawa własności intelektualnej i rezultatu projektu w postaci wskazania liczby dokonanych zgłoszeń patentowych (w kolejności od najnowszych).

Lp.	Nazwa konkursu	Budżet [zł brutto]
1.	Szybka Ścieżka – IPCEI (8/1.1.1/2020)	700 000 000
2.	Szybka Ścieżka – Agrotech (7/1.1.1/2020)	7 500 000
3.	Szybka Ścieżka (6/1.1.1/2020)	1 408 414 535,84
4.	Szybka Ścieżka – Koronawirusy (5/1.1.1/2020)	321 992 791,57
5.	Szybka Ścieżka – OZE w transporcie (4/1.1.1/2020)	200 000 000
6.	Szybka Ścieżka dla Mazowsza (3/1.1.1/2020)	674 023 451,26
7.	Szybka Ścieżka (1/1.1.1/2020)	1 408 530 144,24

Wśród kryteriów oceny merytorycznej wniosków w zakresie prawa własności intelektualnej w wyżej wymienionych naborach od 2. do 7. ocenie podlegało, czy:

- wyniki badania stanu techniki uprawdopodobniają, że nie istnieje objęta ochroną własność intelektualna (np. technologie, wyniki prac B+R), która uniemożliwiałaby albo czyniła niezasadnym przeprowadzenie wdrożenia opracowanego rozwiązania;
- wskazano przedmiot ochrony (nowy albo znacząco ulepszony produkt, technologię lub usługę) i zaplanowano w odniesieniu do niego efektywny sposób ochrony własności przemysłowej. Planowany sposób ochrony ma chronić przed skopiowaniem lub nieuprawnionym wykorzystaniem wyników projektu (jeśli istnieje taka potrzeba). Należy wziąć pod uwagę specyfikę projektu/branży z uwagi na to, że dla niektórych rozwiązań stosowanie ochrony patentowej może być niezasadne.

Ponadto, obligatoryjnie we wszystkich wyżej wymienionych konkursach był wymóg wskaźnika rezultatu – liczba dokonanych zgłoszeń patentowych.

Konkursy Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości dla Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój

PARP w ramach POIR wspierało przedsiębiorców w zakresie²⁷:

- Rozwoju innowacyjnej działalności w ramach osi priorytetowej II – Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R+I, działania 2.3 Proinnowacyjne usługi dla przedsiębiorstw, poddziałania 2.3.2 Bony na innowacje dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw;
- Zainwestowania w innowacje w ramach osi priorytetowej III – Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach, działania 3.2 Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R, poddziałania 3.2.1 Badania na rynek.

Program „Bon na innowacje” składał się z dwóch etapów. Etap pierwszy, usługowy, miał pozwolić przedsiębiorcy na zakup usługi od organizacji prowadzącej badania i upowszechniającej wiedzę, np. uczelni. Po czym drugi etap tzn. inwestycyjny umożliwiał wdrożenie innowacji technologicznej (produktowej lub procesowej) opracowanej przez jednostkę naukową wraz z zakupem patentów, licencji, know-how oraz innych praw własności intelektualnej. I tu, w ramach oceny Instytucja Finansująca już w etapie pierwszym przyznaje punktację za posiadane lub planowane do nabycia licencje, oraz wiedzę techniczną objętą lub nieobjętą prawami własności przemysłowej. Działania objęte wsparciem w tym programie również wskazują na współpracę rzecznika patentowego na linii nauka-biznes w związku

²⁷ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2019, *Broszura „Rozwijaj Biznes Inteligentnie”* <https://www.parp.gov.pl/component/publications/publication/rozwijaj-biznes-inteligentnie> [dostęp online: 24.09.2022 r.].

z wypracowaniem w projektach w programie przedmiotów praw własności przemysłowej tj. wynalazków czy wzorów użytkowych gotowych do wdrożenia.

Z kolei program „Badania na rynek” miał na celu umożliwienie stworzenia innowacji o zasięgu co najmniej krajowym „od pomysłu do rynku”, która wiąże się z przeprowadzeniem prac B+R, lub ich zleceniem, lub nawet nabyciem wyników prac B+R. Dotacja z poddziałania 3.2.1 miała pozwolić na wprowadzenie na rynek nowych lub znacząco ulepszonych produktów (towarów, usług) lub wdrożenie w przedsiębiorstwie innowacyjnych procesów technologicznych. Warto zaznaczyć, iż zasięg i innowacyjność produktu lub procesu technologicznego miała tu istotne znaczenie. Stąd też pierwszym z kryteriów wyboru projektów była ocena, czy projekt dotyczy wdrożenia wyników prac B+R²⁸ oraz czy zostały one objęte ochroną prawną. I tak na etapie naboru do konkursu przedsiębiorca musiał wykazać, że rozwiązanie będące przedmiotem wdrożenia posiada ochronę patentową lub prawo ochronne na wzór użytkowy zostało zgłoszone do ochrony patentowej lub do objęcia prawem ochronnym na wzór użytkowy i w przedstawionym wraz ze zgłoszeniem sprawozdaniu o stanie techniki, czy dokumencie równoważnym w procedurze międzynarodowej uzyskano we wszystkich kategoriach odpowiednio ocenę A lub ocenę równoważną. Takie kryteria oceny wniosków wskazują na ścisłą współpracę na linii nauka-biznes a rzecznik patentowy. Obowiązkiem wnioskodawcy było też określenie i opisanie wyników przeprowadzanych prac B+R, ich formy, sposobu uwzględnienia w aktywach firmy. Kwestie związane z posiadaniem prawa własności przemysłowej na wynalazek lub wzór użytkowy musiały być uregulowane prawnie. Wnioskodawca na dzień składania wniosku musiał dysponować wynikami prac B+R, na mocy praw wyłącznych lub licencji na korzystanie z tych wyników, co było poświadczane prawnie np. przez rzecznika patentowego. Stąd też należy podkreślić istotę własności intelektualnej oraz rolę rzecznika patentowego w projektach realizowanych na linii nauka-biznes oraz w życiu innowacji kreowanych dla rozwoju gospodarki.

Podsumowanie

Współpraca na linii nauka-biznes jest nieodzownym elementem działalności prowadzonej zarówno przez jednostki naukowe, jak i przedsiębiorstwa. Nieustannie poszukiwane są obszary synergii pozwalające na generowanie rozwiązań wyrastających z potrzeb przedsiębiorcy oraz społeczeństwa. Odzwierciedleniem podejmowanych działań są przedmioty ochrony własności przemysłowej przede wszystkim patenty na wynalazki, prawa ochronne na wzory użytkowe, czy znaki towarowe, które to docelowo stanowią strategię rozwoju firm. Budowa takiej strategii wymaga czasu, ale i nakładów finansowych, które często wykraczają poza możliwości firm,

28 Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości – informacje o konkursie „Badanie na rynek” i dokumenty, https://www.parp.gov.pl/storage/grants/documents/56/Zal-nr-1-do-RK-Kryteria-wyboru-projektow_k-1_20201209.pdf [dostęp online: 24.09.2022 r.].

w szczególności tych dopiero wchodzących na rynek typu start-up lub pragnących poszerzyć aktualne portfolio. Tu z pomocą przychodzą fundusze zewnętrzne na badania B+R, które pozwalają czerpać korzyści z dostępu do bogatej wiedzy technicznej. W procesie tym ogromną rolę odgrywa nie tylko sama własność intelektualna, ale również rzecznik patentowy, który stał się profesjonalnym doradcą biznesowym dla przedsiębiorcy, uczelni w dążeniu do budowania przewagi biznesowej, rozpoznawalnej marki oraz pozycji na rynku opartej na chronionych dobrach intelektualnych.